

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Etelä-Savon Yrittäjät yhtyy lausunnossaan Suomen Yrittäjien 24.2.2025 jättämään lausuntoon. Lisäksi toteamme, että hallitusohjelman tavoitteissa on aivan oikein määritelty tehtäväkokonaisuuksia, joilla voidaan edistää ja mahdollistaa kotimaisessa omistuksessa olevien yritysten toimintaedellytyksiä. Julkiset hankinnat muodostavat merkittävän markkinan, jossa maassamme toimivilla pk-yrityksillä tulee olla aito mahdollisuus tarjota tuotteitaan ja palveluitaan. Markkina, joka keskittyy vahvasti julkisten toimijoiden omistuksessa oleviin in-house yhtiöihin, ei toimi avoimen kilpailun ehdoilla. Hankintaosaamisen puute ja vanhoissa toimintamalleissa pysyminen ovat omiaan estämään markkinan avautumisen ja terveen kilpailun muodostumisen.

Etelä-Savon Yrittäjät haluaa myös tuoda esille, että alueella on kyse hyvin pienistä yrityksistä ja heidän mahdollisuuksista osallistua hankintoihin ja löytää kasvua myös sen kautta.

Itäisen Suomen mahdollisuudet aluetaloudellisesti on entisestään kaventuneet Venäjän hyökättyä Ukrainaan ja huomioitava on myös se, että kaikki julkiset hankinnat ja niihin mukaan pääseminen ovat yrityksille entistä tärkeämpiä.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Hankintojen valmisteluun esitetyt ehdotukset sisältävät huolelliseen hankintaan liittyviä toimenpidekokonaisuuksia. Etelä-Savon Yrittäjät korostavat huolellisen valmistelun merkitystä hankinnan kokoluokasta riippumatta. Mitä suuremmasta hankinnasta on kysymys, sitä tärkeämpää on laatia huolellinen markkinakartoitus ja käydä markkinavuoropuhelut. Eteläsavolaiset yritykset ovat pk-yritysvaltaisia ja tämän yrityskannan mahdollisuudet suurten kansainvälisessä omistuksessa olevien organisaatioiden rinnalla jäävät helposti jalkoihin, mikäli valmistautuminen ja markkinoiden kartoitus on jäänyt vajavaiseksi.

Hankinnan osiin jakamisella ja huolellisella valmistautumisella mahdollistetaan aidosti markkinan monipuolistuminen ja aidon kilpailun syntyminen. Kotimaisessa yksityisessä omistuksessa olevat yritykset ovat ketteriä kehittämään ja kasvattamaan toimintaansa, mikäli markkinat mahdollistavat aidon kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen. On luonnollista, että nykyisen hankintakulttuurin aikana markkina on täyttynyt kv-omistuksessa olevista suurista toimijoista ja kotimaisten in-house -yhtiöiden tarjonnasta, koska hankinnat on tehty liian suurina kokonaisuuksina. Pk-yrityksillä ei ole ollut todellista mahdollisuutta lähteä tarjouskilpailuun.

Markkinavuoropuhelun roolia ja merkitystä tulee korostaa esityksen 65 §:n mukaisesti. Tämän muutoksen myötä markkinakartoituksesta tulee lähtökohtainen osa hankintaprosessia.

Markkinakartoituksen pakollisuuden rajaa tulisi laskea huomattavasti esitetystä 10 miljoonasta eurosta.

Esitämme, että markkinavuoropuhelun olisi pakollista kaikissa kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa, jotta markkinavuoropuhelun käyttämisen sääntelyssä olisi todellisia ja aitoja vaikutuksia pk-yritysten toiminta- ja kilpailuedellytysten parantamisessa.

Markkinavuoropuhelun määritelmää tulisi tarkentaa siten, että hankintayksiköiltä edellytetään vuoropuhelua yritysten kanssa – pelkkä pintapuolinen kartoitus ei saa olla oikotie esim. yhden tarjouksen hankinnan läpiviennin mahdollistamiseksi. Vuoropuhelun tulee olla aitoa, todistettavaa, avointa ja tapahtua vaiheessa, jossa yritykset voivat aidosti vaikuttaa hankinnan valmisteluun sekä hankinnan sisältöön ja ehtoihin.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Kilpailutusten lisääminen ja markkinavuoropuhelujen edistäminen sekä hankintojen osiin jakaminen edistävät pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua julkisiin hankintoihin.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Etelä-Savon Yrittäjien mielestä vähimmäisomistusta koskeva vaatimus on sekä tarkoituksenmukainen että toteuttamiskelpoinen. Nykyinen käytäntö on osoittanut, kuinka minimaallisen pienellä omistusosuudella on pystytty kiertämään hankintojen aito kilpailuttaminen ja hankinta on tehty suoraan in-house yhtiön kautta. Hankintoja on perusteltu mm. kustannustehokkuudella.

Esityksessä oleva vähimmäisomistus velvoittaa julkista toimijaa tarkastelemaan hankintoja laaja-alaisesti ja valmistelemaan hankintaprosesseja markkinaehtoisesti. Ilman tätä vaatimusta on ilmeistä, että hankintoja tullaan jatkamaan entiseen tapaan ja ilman yksityisen tarjonnan arvioimista ja kilpailuttamista.

Etelä-Savon alueella toimii kaupunkien omien inhouse-yhtiöiden lisäksi esimerkiksi Järvisaimaan palvelut Oy, joka on kasvattanut toimintaansa usean kunnan alueelle, ja näin toimiessaan myös vallannut markkinoita usean uuden toimialan osalta karsien kilpailua alueelta.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Etelä-Savon Yrittäjät toteaa, että vähimmäisvaatimuksen käyttöönotolla markkinaa saadaan monipuolistettua. Mahdollistetaan uusien yritysten syntyminen, nykyisten yritysten kasvu ja uusien työpaikkojen syntyminen. Muutoksen myötä syntyy myös kustannussäästöjä pitkällä aikavälillä.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Ei aiheuta kustannuksia.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Ei lausuttavaa tähän kohtaan.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Maamme elinkeinorakenne on hyvin pk-yritysvetoista. Etelä-Savossa yrityksistä on pieniä yrityksiä (alle 10 työntekijää) noin 94 % kaikista yrityksistä. Keskisuuria yrityksiä (10–249 työntekijää) on noin 5 % ja suuria yrityksiä (yli 250 työntekijää) ovat vähän noin 1 % yrityskannasta. Meidän on välttämätöntä löytää keinoja, jotka edistävät pk-yritysten kasvua. Julkisen sektorin hankinnan muodostavat merkittävän mahdollisuuden. Liian suuret hankintakokonaisuudet ja määrätietoinen julkisen sektorin toiminta markkinan haltuun ottamiseksi aiheuttaa ja on aiheuttanut sen, että osalla toimialoista on katoamassa tai on jo kadonnut kannattavan liiketoiminnan edellytykset. Tästä

hyvänä esimerkkinä on hyvinvointialueen säästöohjelman vaikutukset sote-alan yrityksiin. Yritysten markkinaa syödään julkisella sektorilla.

Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisa omistaa Järvisaimaan palvelut Oy:stä vain 1 % osuuden ja on vuonna 2023 ostanut palveluja Järvisaimaan palveluilta yhteensä yli 5 miljoonan euron edestä. Tästä suurimman osan muodostaa ravintolapalvelut sekä siivous- ja puhtaanapitopalvelut. Esimerkiksi nämä tulisi ehdottomasti kilpailuttaa avoimilla markkinoilla ja mahdollisesti pienempinä kokonaisuuksina, sillä tarjontaa alueella on näillä toimialueilla alueella olemassa, kilpailuttamalla palvelut alueella kehittyä ja yritykset kasvaa.

Pidämme tärkeänä, että eteläsavolaisilla pk-yrityksillä on aito mahdollisuus osallistua julkisiin hankintoihin. Yritysten kasvun ja menestymisen myötä Etelä-Savon kuntien talous ja elinvoima kasvaa.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Etelä-Savon Yrittäjät yhtyy Suomen Yrittäjien lausuntoon.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Ei lausuttavaa.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Etelä-Savon Yrittäjien mielestä ei ole syytä poikkeuksiin sidosyksikköjen osalta. Omistusosuusvaatimuksen merkitys on suoraan yhteydessä markkinan avoimeen kilpailutilanteeseen ja vaatimuksen myötä julkinen hankkija joutuu uudistamaan hankintaprosessejaan ja rakentamaan uudenlaista yhteistyötä yksityisen sektorin kanssa. Muutosvaihe vaatii resursseja ja osaamisen vahvistamista, mutta muutoksen myötä saatavat pitkän tähtäimen hyödyt koituvat kuntien ja koko alueen eduksi uusien innovaatioiden, yritysten, työpaikkojen ja verotulojen lisääntyessä.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Etelä-Savon Yrittäjät yhtyy Suomen Yrittäjien lausuntoon.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Ei lausuttavaa.

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

Ei lausuttavaa.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Etelä-Savon Yrittäjien mielestä onnistunut julkinen hankinta edellyttää avoimuutta ja tiedon aktiivista jakamista. Uuden toimintamallin myötä vuorovaikutus yksityisen sektorin kanssa on aiempaa tärkeämpää ja myös tuloksia tuottavampaa. Yksityisellä sektorilla löytyy osaamista ja yhteistyökykyä ja myös innovatiivisuutta kehittää uudenlaisia kanavia ja menetelmiä tiedon jakamiseen.

Muut huomiot

-

Loukiainen Heidi
Etelä-Savon Yrittäjät - Aluejohtaja